

Голас Радзімы

№ 34 (2124)
24 жніўня 1989 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЯЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

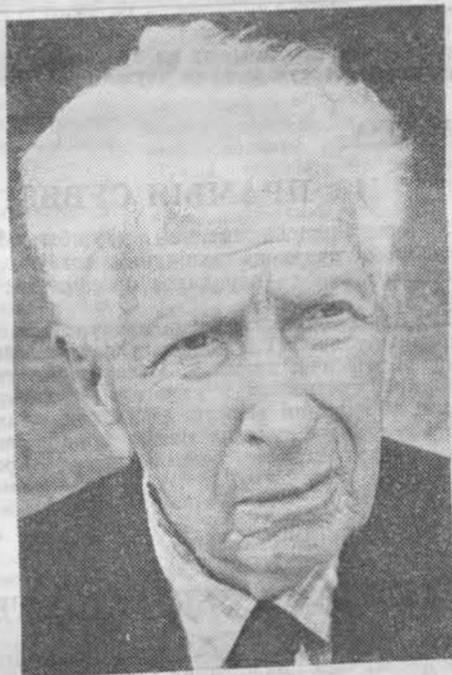
Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Сёння Поразаву — сучасны пасёлак гарадскога тыпу ў Свіслацкім раёне на Гродзеншчыне, з уласнай мясцовай прамысловасцю, школамі, бібліятэкамі, бальніцай. Калісьці (Поразаву вядомае з XVI стагоддзя) было яно каралеўскім мястэчкам, і цэнтрам воласці, і дзяржаўным маіткікам. Два разы ў Поразаву ўсталёўвалася Саветская ўлада: спачатку ненадоўга летам 1920-га, а потым у лістападзе 1939-га, калі Заходняя Беларусь увайшла ў склад БССР. Пра гэтыя падзеі нярэдка прыгадвае былы член КПЗБ У. Храноўскі. Як ніхто іншы, ён можа параўнаць учарашняе жыццё і сённяшняе, з усімі яго добрымі і не зусім светлымі бакамі.

НА ЗДЫМКАХ: так выглядае поразавуўская цэнтральная вуліца; дывановы цэх Свіслацкага камбіната бытавога абслугоўвання ў Поразаву; Уладзімір ХРАНОЎСКІ — старажыл Поразаву; наборы мэблі «Іса» выпускаюцца поразавуўскім цэхам па вытворчасці лазовай мэблі. Гэта прадукцыя экспартуецца і за мяжу.

Фота С. КРЫЦКАГА.

**КАЛГАСНАЕ —
НІЧЫЙНАЕ!**

Мінулай зімой даяр з Браслаўшчыны, з калгаса імя Кірава, Аляксандр Казлоўскі паехаў у вясковую краму, купіў за свае грошы 1 тону 700 кілаграмаў камбікорму, пагрузіў мякі на воз і адвёз іх на калгасную ферму. Скарміў хлопца каровам фураж і забыўся пра той выпадак. А людзі ўсё дзівяцца. Як гэта так? Са сваёй хаты, сваёй кішэні ды цягнуць у калгас? Склалася так, што ўсё робіцца наадварот: з калгаса — у сваю кішэнь, у сваю хату. Той жа камбікорм, калі ўдасца, цэнтнерамі, бывае, вылакуць. Уласны легкавік дзяржаўным бензінам запраўляюць, будаўнічыя матэрыялы за буйную заганяюць «налева». Ды ці мала чаго такога робіцца і ў правінцыі, і на асфальце нашых гарадоў. Нават псіхалогія такая акрэслілася: «Гэта не маё, гэта калгаснае і, значыць, нічыйнае. А калі чужое, то не прах і ўкрасці ці рабіць так, каб з рук».

Але незадаволенасць такім станам суцэльнай безгаспадарнасці падточвала і «вархі», і «нізшы». Нарэшце, механізатары, даяркі, палыводы, цэлыя калгасы пачалі пераходзіць на арэндны падрод: людзі бяруць пад свой догляд учарашнія «нічыжныя» землі, жывёлу, тэхніку, іншыя рэсурсы. Аляксандр Казлоўскі аказаўся піянерам у гэтай справе. Да арэнды ён быў пачынаў ўжо даўно, як кажуць, выспеў. Усяляк спрабаваў акрыяць на працы. Апошняя яго ініцыятыва — агульны кацёл. Што заробяць жывёлаводы — падзяляць на ўсіх, без вылучэння лепшых і горшых.

Месяцы праз чатыры зразумела: нічога так не атрымаецца. У адной з даярак як былі закаваныя цяляты, такія і засталіся, як хварэлі каровы, так і хварэлі цяляты. А грошы, заробленыя Казлоўскім і іншымі падпрэмія работнікамі, падзялілі на ўсе часткі лепшага адрэду горшага. Так даяр Казлоўскі «скаціўся» да «індывідуалізму»: папастаў зямлі для 15 кароў, трактар, хоць сена, гаварыў заатэхніку, уволю назапашу.

На яго паглядзелі, як на блазна. Ты што, смяешся? Нельга ў прыватныя рукі калгасную жывёлу і тэхніку аддаваць! Выпакутаная на ўласным горкім вопыце мара Казлоўскага пра свабодную працу заставалася нерэалізаванай да 1988 года. Летась усё ж новыя ідэі прабіліся і ў браслаўскі калгас, у вёску, далёкую ад сталіцы, без дарог і людзей, дзе ўжо шэсць гадоў, не маючы ні выхадных, ні прахадных, доіць калгасных кароў Саша Казлоўскі.

За свой першы арэндатарскі сезон ён паказаў, на што здатны чалавек з раскаванай ініцыятывай. Прыбаўка на дою на карову складала 600 кілаграмаў, а рову складала 4 856 кілаграмаў атрымана 4 856 кілаграмаў маляка. Дарэчы, гэта лепшы паказчык у раёне. Але Аляксандр Казлоўскі «рвануў» і ў заработку: атрымаў у канцы года сем тысяч рублёў даплаты. Гэта апрача ніштыватага месячнага авансу. І хача ён гэтак жа шчыра заваяваў і ўсе ранейшыя шэсць гадоў на ферме, ніхто таму асаблівага значэння не надаваў, бо Казлоўскі быў, як усе, рабіў на агульны кацёл. Але варта было хлопцу выразацца, атрымаць свае сем тысяч, многіх быццам кіпенем абварылі: «Куркулы Ханугал!» — і ў вочы, і за вочы. Але найбольш вытылігвала тая кабета, у якой цяляты па самыя вушы гноём зараслі. Пашкадуе іх «багаты» сусед-арэндатар — падсцэле саломкай ці пакорміць, то й ажываюць. А так качаюцца, гібеюць у твані. Вока ж кабеты каапіцца на рубель Казлоўскага. «Самі перайшлі б на арэнду, не менш мелі б», — прапанаваў у размове ён.

— Хіба я дурная ішчыца ад цямяна да цямяна, — кажа. Вось так. Рабіць як набяжыць, а рубель давай большы, дзялі яго пароўну. Інакш старшыня — нягоднік, а Казлоўскі — кур-

куль. Ды ці адна такая маладзічка па сучасных вёсках за гадзя нацэлена на «раскулачванне» цягавітага арэндатара?

НАЗАД ДАРОГІ НЯМА

Паездзіўшы па вёсках, не раз бачыў: развучыліся ў нас і лічыць, і эканоміць. Звычайка стала карціна: вялізны трактар бурчыць на панадворку, а два калгаснікі віламі гной у цялежку кідаюць. Гадзіну кідаюць, тры, чатыры — гэта ж не падвода, а механічны волат у пяць-

нага, літаральна ў кожнага з арэндатараў узнікаюць канфлікты з мясцовым кіраўніцтвам. Калі іх вырашаюць з дапамогай адміністрацыйнага бізуна — усё распадаецца. Прыклады можна прыводзіць і з Браслаўскага, і з іншых раёнаў. Не ў прыкладах сутнасць. Старшыня калгаса «Наперад» Віктар Раловіч здолеў «заклізаць» свае адміністрацыйныя амбіцыі і дэмоўіраваў з Іванам Ерамеевым, брыгадзірам арэнднай брыгады механізатараў, аб большай цане на дадатковы хлеб. І ўсё ж грызе, ох, і грызе чарвяк

Незалежна адзін ад другога, шляхам доўгіх роздумаў Ерамееву з Казлоўскім даходзяць да высновы: дайце нам магчымасць хоць частку звышплановага хлеба, малака прадаць на рынку, купіць рэч узамен, адчуць, што і ты нешта можаш.

Але і прагрэсіўны старшыня Раловіч мяркуе, як бы такія думкі-ідэі свайго арэндатара ўжо ў зародку прыціснуць.

Прыглушыць, канешне, можна. «Забараняць і не пушчаць» навучыліся няблага. Ды што з таго? Ерамееву хоча прадаць на рынку з дзесятак пудоў хлеба.

— Чым не зародак эксплуатацыі, — нашэптвалі мне некаторыя з апанентаў. — Ужо цяпер, не лічачы авансу, арэндатары зарабляюць па 5—7 тысяч у год. А дай волю, і папрэ прыватнік, папрэ, як на дражджах.

— Дык што, — пытаўся я, — лепш прыціснуць, «перакрыць кісларод»?

Ахвотнікаў «перакрыць кісларод» не знайшлося. Бо і самыя заядлыя кансерватары гаварылі аб адчужанасці, абьякавасці селяніна да работы, перараджэнні яго ў падзёншчыка. Самі прыходзілі да думкі аб неабходнасці змен. І самі ж баяліся новага.

ЯК ПРЫЖЫВАЕЦЦА АРЭНДА Ў ВЁСЦЫ

З ЧУЖОГА ПОЛЯ НА СВАЁ

сот конскіх сіл, паспрабуй — напакуй яго прычэп. І паўдня матор ніхто не глушыць, не лічыць, колькі паліва вылятае праз яго шырокую трубу на вецер.

— Мільён — туды, мільён — сюды, — махае рукой Саша Казлоўскі і яшчэ больш старанна шурае віламі: арэндатарам няма калі тары-бары разводзіць, яны вымушаны лічыць і час, і грошы. У такія ўмовы пастаўлены. За тэхніку плаці сваімі кроўнікамі, за кармы — таксама. Крок ступіш — вымай рубель. Хочаш не хочаш — зробішся ашчадным. Інакш, апрача мінімальнага прахаднага авансу, нічога не атрымаеш. Вось чаму і хлопцы з арэнднай брыгады механізатараў добра падчысцілі «могілкі» тэхнікі каля цэнтральных майстэрняў.

Старшыня браслаўскага калгаса імя Калініна Анатоля Манкевіч раздаў сёлетняй вясной у арэнду і землі, і фермы гаспадаркі. З калгасных механізатараў у два арэндныя атрады ўвайшла тады палавіна. Іншых скарацілі свае ж таварышы. Без вавых паслуг, кажуць, справімся. А раней з Віцебска, за 300 кіламетраў, везлі сюды, на гліністыя ўзлобкі, гарадскіх шафёраў, трактарыстаў. Гэта скасаванне ашаламляльна падзейнічала на ўсіх калгаснікаў: за тыдзень-другі так падняло дысцыпліну, якой Манкевіч так і не змог дабіцца за ўсе сем гадоў свайго старшыніўства саімімі круктымі адміністрацыйнымі мерамі.

Тыя лішнія прыйшлі да яго і просяць работу. Семі, кажуць, трэба карміць. Раней гэтых малайцоў сам Манкевіч з ранку хадзіў-будзіў, на працу гнаў, а цяпер усё памянялася. «Адстаўнікоў» у хуткім часе разбілі на кааператывы. Адны робяць зараз дарогі, будуюць сее-тое, іншыя падаліся ў рыбацкі. А старшыня Манкевіч у прыпар пасяўной не «лятаў», як некалі, па калгасе, а сядзеў пры расчыненым акне, слухаў спеў жаваранкаў і думаў, які б яшчэ кааператывы арганізаваць. Кажухі, мо, пачаць шыць ці лён трапаць?

Знайшоўся ў яго час падзяліцца ўражаннем адносна змен у псіхалогіі людзей:

— Вунь той чалавек, — неўпрыкмет паказаў ён на аднаго з механізатараў на полі, — век з паламаным культыватарам ездзіў. Вылупіць «зубы» аб каменне, але выйсці з кабіны лянеўца, пакуль аграном не наткнуцца. А цяпер бачыць, што робіць?

— Камень, — адказваю субседніку, — з поля нясе.

— Во-во, камень. А летась толькі мы з аграномам іх самі цягалі, трактарысты ж не «прымячалі».

Знізу, ад усіх браслаўскіх арэндатараў, коціцца новая хваля. Хваля разліку, падліку эканамічных рахункаў. І ў кож-

адміністрацыйнага сумнення душу старшыні. Нарэшце, ён не вытрымлівае і прагаворваецца: — Я гэта пытанне ўсё ж закрывіць бы.

Але сёння яго ўжо не закрывеш. Без Ерамеева, Казлоўскага і іншых зарасла зямля, замуціліся азёры. Назад дарогі няма.

**ПОЎНАЯ
САМАСТОЙНАСЦЬ:
ЦІ МАГЧЫМАЯ ЯНА!**

«Чыстых» арэндатараў, што ўзялі ў сваю «ўласнасць» зямлю, тэхніку, жывёлу і такім чынам перарвалі пупавіну, якая звязвала з калгасам, саўгасам, на Браслаўшчыне няма. Можна, два, можа, тры чалавекі далі ясныя адказы на многія пытанні, што хваляюць сялян. Сёння яны атрымалі права выбару: заставацца арэндатарамі ў калгасе, саўгасе ці стаць самастойнымі гаспадарамі.

Але на практыцы складаецца так, што скасаваць саюз з гаспадаркай здольныя героі-адзінікі. Інакш апынешся ў вакууме. Ні культыватара, ні капеечнай дэталь не знойдзеш.

Усё залімітавана, зафандзіравана і знаходзіцца пад каўпаком таго ж калгаса, «Сельгастэхнікі», ці, як пішуць на яе сённяшняй шыльдзе, — «Аграпрамзабеспячэння».

— Аددзяліцца, канешне, проста, — разважае І. Ерамеев. — Старшыня заўпарціцца, то ў раён паедзем. Але нам самім няма рэзону скасоўваць «шлюб». Калгас і тэхніку абнаўляе, і сарты лепшыя дае, і ўгнаенні падкідае... Так спадручнай, зацішае...

Яму «падпявае» і арэндатар калгаса імя Кірава А. Казлоўскі.

— Стаць самастойным сёння пакуль нерэальна. Глядзіце, якая тэхніка дарагая. Трактар «Беларусь» для калгаса каштуе 5 тысяч рублёў, для арэндатара — дзесяць. А касілка ярамецкая? Без яе, калі будзеш самастойным, прагарыш. Цана ж самаходкі зусім астранамічная — 40 тысяч. Пакуль набіраю грошай і куплю, што трэба, рабіць некалі — паміраць час.

Паводле нашых з Казлоўскім падлікаў, атрымалася, што на абсталяванне самастойнай арэнднай фермы-гаспадаркі з зямлёй і лугам у 50—60 гектараў патрэбна як мінімум 150 тысяч рублёў.

— Але такіх крэдытаў мне ніхто не даць, — паціснуў плячыма Аляксандр. — Не ўяўляю, і як разлічыцца з імі.

І ўсё ж у галаве хлопца снуюць думкі, мрояцца спадзяванні на заўтрашні дзень. Чацвёрта дзетка якраз падрастаюць. Далучыць бы іх да зямлі, збіць сваю сямейную ферму. І дзетка не адарваліся б ад бацькаўшчыны, і ў старасці апора.

З якой мэтай? Каб атрымаць узамен фуфайку, боты, тэлевізар ці нейкую жалезную заагуліну на свой трактар. Іван Іванавіч не супраць прыдбаць усё гэта ў вясковай краме ці на якім аптовым складзе. Але ж у магазіне толькі леташнія кансервы, а аптовага гандлю ў рэспубліцы, як вядома, не існуе. Ужо сёння зразумела: сапраўднага хлебабарба, які хоча і можа ісці наперад, пакуль трымаюць на кароткім павадку старых эканамічных прывіліяў, інструкцый і догм мыслення. Што ж тычыцца зямель беларускага Пазер'я, ды і ў цэлым усходніх абласцей рэспублікі, то кляпатлівая рука селяніна ім вельмі патрэбна. Пазарасталі многія палеткі, удзіранелі сенажаці, кусты-лезе на далю. Стаялі з Казлоўскай далеч, кале што гэта з чорнай прагалі ля самага небасхілу?

— Сляды колішніх вёсак, — уздыхае Саша. — Пакінулі іх людзі, хача і мясціны па прыгажосці не горшыя, чым саюзныя курорты.

Запусціў калгас гэтыя землі, няма надзеі, што даведзе да ладу і ў будучыні. Дык ці не лепш іх аддаваць такім руплівым у працы, як Казлоўскі? Але ж тады ўчарашнія паслухмяныя механізатары жывёлаводы без голасы набудуць рэальныя гаспадарчыя правы, захочуць рухацца па-свойму. Без дыктату, націску і абмежаванняў. Гэтага будзе патрабаваць і новая форма ўласнасці. «Асабістая» ці «прыватная». Вучоныя-эканамісты называюць яе па-рознаму. Як кажу падабаецца. Справа не ў назве — у сутнасці. А сутнасць бянтэжыць многіх.

Віталі Кавалёнак з калгаса «Шлях Леніна» хоць і жыве ў вёсцы, але пайшоў па-хутарско-метад. Уззяў у арэнду пяць быкоў, сем гектараў зямлі, заклучыў з калгасам пўзнае пагадненне. Знайшлі яго на адным з паўвастроў міжзэр'я, дзе чалавек вычэсваў культыватарам застарэлы пырык. Ён яшчэ падаўнейшаму гнецца перад надаўствам, падткавае, але ўжо плануе:

— Пасаджу бульбы тры гектары...

— А капаць хто дапаможа?..

— Два зяці, дзве дачкі ў горадзе.

— Ці справяцца?

— Не. Але найму студэнтаў, яшчэ каго. Заплачу наяўнымі, то як бач падбяруць.

Муж і жонка Зінаіда і Фёдар Мажэйкі — вядомыя на Браслаўшчыне агароднікі. Летась узялі адзін гектар зямлі, сёлета — тры. Самі гавораць, што та — тры. Самі спраўляюцца. І праўда, работы многа: агуркі, капуста, расада памідораў, хрызонтэм. Цяпліцы. А механізацыі ніякай. Таксама прыходзяць да думкі аб найме людзей. З дзецьмі, Сярожам і Дзімам, вучнямі малодшых класаў, расплачваюцца грашыма.

ЧАГО БАЯЦЦА!

Што ж абараняюць як быццам «замшэлыя» старшыні? Калектыўную гаспадарку з яе істотнымі перавагамі: механізацыяй працы, нарміраваным рабочым днём, выхаднымі, адпачынкамі... Чаго інстынктыўна асцерагаюцца? Прыватнай уласнасці, дакладней, яе перарастання ў прадмет нажывы і эксплуатацыі. Праблема ў гэтых сумненнях, на мой погляд, акрэсліваецца. Але і вырашаць яе метадамі ўціску і прыгнёту, па меншай меры, абсурдна. Якія тут ёсць магчымасці? Палітыка цэн, падаткаў, капіталных укладанняў і г. д.

— Многія чакаюць, — уздыхаў Аляксандр Казлоўскі, — прышлэпнуць мяне, як муху, ці не, дадуць волю ці не. Пайду я далей, і яны пойдуць. А не — то выпускаць «калючкі», нібы вожыкі, і зашыюцца па сваіх хатках.

— Ты асуджаеш людзей? — Не, канстатую факт. Многія памятаюць, як яшчэ пасля вайны прадавалі сенажаці і кусты-лезе на далю.

І сёння раіць на селіх занадта адыход ад сацыялізму: догмы сталінскіх і застойных часоў моцна заселі ў сядомасці. І калі хтосьці са сваіх жа аднавяскоўцаў выдзяляецца, калі ён многа зарабіў, значыць, не «наш» чалавек. І таму не агрэсіўныя прыхільнікі замшэлай ураўнілаўкі адчуваюць сябе ізгоямі, а старанны працаўнік. Чаму гэта, бачыць, ён жыве не так, як усе, чаго ён гібе ад цямяна да цямяна! Столькі гадоў хапала на кавалак хлеба, а цяпер не хапае? Падзэрона.

Вынаходліваць, смеласць, рызыкоўнасць — гэтыя якасці вытрусваліся і ў эпоху застою. І тое, што на Браслаўшчыне ўцалелі, захаваліся людзі нахшталт Ерамеева і Казлоўскага, вельмі добра. У іншых мясцінах няма каму замест двух каласоў збіраць пяць, замест літра малака даць тры. Лес ураўнілаўкі вынішчыў падлесак смелай думкі і прадпрыемліцтва. Верыцца, час зжываць у сядомасці людзей догму, што зможны чалавек і сацыялізм нешта супрацьлеглае, неадэкватнае. Час ураўняць у правах, як аб гэтым шырока гаварылася на З'ездзе народных дэпутатаў СССР і ў дэкладзе М. С. Гарбачова, усе віды ўласнасці, у тым ліку арэндную, кааператывную, акцыянерную, індывідуальную. Дзеля аздаравлення эканомікі спецыялісты прапануюць развіваць канкурэнцыю паміж прадпрыемствамі, свабоднымі прадпрыемальнікамі, а таксама практыкаваць перадачу ўласнасці на сродкі вытворчасці ў рукі працоўных калектываў. Як ні мяркую, а ўсё зводзіцца да аднаго: прызначыць арэндатара Казлоўскага паўнапраўным і адказным гаспадаром. Цяпер савецкае грамадства проста вымушана выкарасквацца з завалаў устарэлых догм, вярнуць на зямлю гаспадарам. Кожнаму разумнаму і сумленнаму чалавеку сёння зразумела: без работнікаў тыпу Казлоўскага і Ерамеева ў краіне не стане жыць лепш.

Аляксандр ШАГУН.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

ПРА ШТО РАСКАЖА НЕЛІДА

Так атрымалася, што сустрэцца з гэтымі гасцямі Беларускага таварыства «Радзіма» ў першыя два дні іх знаходжання ў Мінску мне не ўдалося. А адзіліненне таварыства «Радзіма» дарэчы сказаць, хоць яно і адкрылася толькі ў мінулым годзе, ужо вельмі многія суайчыннікі — ураджэнцы Брэстчыны або тыя, хто мае там сваякоў, карысталіся яго паслугамі і вельмі задаволены, што такое аддзяленне нарэшце створана. У Брэсце дарогі гасцей разышліся. Яны раз'ехаліся па вёсках, каб сустрэцца з роднымі, а Неліда Ермалюк вярнулася на некалькі гадзін у Мінск, каб адсюль накіравацца ў Маскву і далей дадому ў Аргенціну.

Да знаёмства з Нелідай я ведаў пра яе толькі тое, што нарадзілася яна ў Аргенціне і прыехала ў Беларусь упершыню. Таму прыемна здзівіла, што гэтая маладая жанчына вельмі чыста гаварыла па-руску, а часам ужывала і беларускія словы і выразы. Выявілася, што бацькі Неліды родам з Украіны і ўкраінскую мову яна ведае з дзяцінства, пазней пачала вывучаць рускую. Удасканаленне яе і было асноўнай мэтай паездкі ў Савецкі Саюз. Неліда Ермалюк дзевяць месяцаў вучылася на курсах рускай мовы ў Маскоўскім універсітэце імя Марыса Тарэза і прыехала да нас пасля заканчэння вучобы. Я пацікавіўся, чым яе прывабіла Беларусь.

— Разумеецца, дома, у Аргенціне, усе славянскія суайчыннікі, выхадцы з вашай краіны, трымаюцца разам і не робяць адрозненняў паміж рускімі, украінцамі і беларусамі, — пачала тлумачыць Неліда. — І для мяне Беларусь таксама дарагая, як Украіна і Расія. Я бывала на Украіне ў час вучобы ў Маскве. Цяпер захацелася паглядзець і вашу рэспубліку. У нашых арганізацыях суайчыннікаў, сярод сяброў бацькоў многа беларусаў. Ім будзе вельмі цікава даведацца, што я тут была, паслухаць расказ пра ўбачанае.

Ну, а ўражанні вельмі шмат, — працягвала Неліда. — Ад нашых суайчыннікаў у Аргенціне я часта чула пра Мінск, і заўсёды толькі станоўчыя водгукі. Цяпер я і сама пераканалася, што ваш горад сапраўды гэтага заслугоўвае. Уражвае шырыня вуліц, прыгожая архітэктура, мноства зеляніны і чысціня. Некалькі здзіўляе спакойны і мерны рытм жыцця горада, не верыцца, што тут налічваецца больш як паўтара мільёна чалавек. Вядома, я раскажу і пра сустрэчы з прадстаўнікамі Беларускага таварыства «Радзіма», з якімі ў нашых аргенцінскіх клубах суайчыннікаў у апошні час наладжваюцца ўсе больш цесныя сувязі. Ваша таварыства аказвае ім значную дапамогу, з вялікім клопатам і ўвагай ставіцца яно і да тых землякоў, якія прыязджаюць у Беларусь. Я, напрыклад, бясконца ўдзячна за тое, што мне была прадастаўлена магчымасць пабыць у Брэсце. Ніколі не думала, што гэта таксама вялікі і прыгожы горад, буйны прамысловы цэнтр. Мы пабывалі ў Брэсцкай крэпасці. Кожны, хто яе ведае, не можа не здзіўляцца мужнасці, стойкасці і гераізму савецкага народа, які змагаўся

ся за сваю Радзіму ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Нас вазілі і ў адзін з калгасаў у Брэстчыне, што дазволіла мне спазнаць і яшчэ адзін бок жыцця савецкіх людзей. Я, вядома, разумею, што калгас гэты адзін з лепшых. Але ведаю і пра тое, якая велізарная работа вядзецца зараз у краіне, каб усе сяляне маглі мець такія ўмовы, якія мы бачылі там. Калгаснікі жывуць у прасторных катэджах сучаснай архітэктуры, маюць усе выгоды. У самім пасёлку ёсць усё, што неабходна чалавеку для нармальнага жыцця, якое не толькі нічым не адрозніваецца па зручнасцях ад гарадскога, але і мае значныя перавагі, бо побач прырода. Адным словам, я б сама з задавальненнем засталася жыць у такім калгасе.

Не магу не сказаць яшчэ аб адной рэчы, якая літаральна ўразіла мяне ў Брэсце, — сказала Неліда Ермалюк. — Гэта мноства чужаземцаў. На брэсцкім вакзале іх літаральна тысячы. Магчыма гэта і не было б так дзіўна, бо там граніца, так сказаць, вароты ў краіну. Але справа ў тым, што і ў самім горадзе ўсюды грамадства сапраўды становіцца больш адкрытым, што за мяжой вельмі моцна і хутка расце цікавасць да вашай краіны, да тых працаў, якія тут зараз адбываюцца.

Калі ўжо сама Неліда загаварыла аб перабудове, я напрасіў яе спыніцца на гэтай тэме больш падрабязна. Цікава было даведацца аб поглядах чалавека з боку на тое, што адбываецца ў нашай краіне, яго ацэнку падзей.

— Перш за ўсё хачу сказаць, што мне надзвычай пашанцавала, і, магчыма, пазней я буду ўспамінаць пра гэта як пра найбольш значную падзею свайго жыцця, што я трапіла ў вашу краіну менавіта ў такі час, — адказала яна. — Вядома, усе мае сваякі, іх сябры — суайчыннікі ў Аргенціне заўсёды былі адданымі свайму Радзіме, захавалі любоў да яе і імкнуліся перадаць яе нам — сваім дзецям. Мы таксама з любоўю і павагай ставімся да вашай краіны як да радзімы сваіх бацькоў. Аднак нам было нэ вельмі прыемна даведацца, што ў краіне гэтай далёка не ўсё было добра. Вашы памылкі і недахопы менавіта з-за таго, што тут яны замоўчваліся, за рубяжом не без поспеху выкарысталі для таго, каб сеяць недавер да вашай краіны, страх перад «савецкай вайскавай пагрозаю», «камуністычнай небяспекай». Палітыка перабудовы, дэмакратызацыі і публічнасці ўсё змяніла. Прэстыж Савецкай дзяржавы, асабліва яе знешняй палітыкі, цяпер ва ўсім свеце ацэньваецца вельмі высока. Зразумела, што суайчыннікі і іх дзеці, якія звязаны кроўнымі вузламі з вашай краінай, сочаць за ўсімі пераменамі тут з асаблівай цікавасцю. Я не выключэнне і вельмі задаволена, што змогла стаць непасрэднай сведкай многіх з іх. Ваша краіна мяняецца літаральна на вачах. Бо спачатку, як вы самі ведаеце, перабудова вялася ў асноўным зверху. Відавочна, людзі прывыклі, што ад іх мала што залежыць. Але як усё змянілася, калі яны адчулі, што могуць сапраўды ўплываць на лёс краіны. Я бачыла, як актыўна праходзіла перадвыбарная кампанія ў Маскве, галасаванне, сачыла за работай З'езда народных дэпутатаў, які ва ўсім свеце змяніў уяўленні аб вашай краіне. Словам, можна сказаць, што палітыка публічнасці і дэмакратызацыі дайшла да кожнага савецкага чалавека, палітычная актыўнасць людзей стала рэальнай сілай, якая ўплывае на ўрад, на ўсе дзяржаўна важныя рашэнні. Зварот да часоў застою або культуры асобы ўжо немагчымы. На жаль, зусім па-іншаму ідуць справы ў галіне эканомікі. Тут яшчэ мноства вельмі сур'ёзных праблем. Але, паколькі цяпер пра іх гаворыцца адкрыта і рашае іх увесь народ, то, я думаю, у хуткім часе вы з імі разберэцеся. Я ўбачыла Савецкі Саюз зусім не такім, якім ведала яго па расказах родных, тых людзей, хто пабываў тут раней. І вельмі гэтаму рада.

Рыгор ФАМЕНКА.

ПІШУЦЬ ЗЕМЛЯКІ

ЗАКЛІК ЗАСТАЕЦЦА БЕЗ АДКАЗУ

Заўсёды з задавальненнем чытаю вашу газету: яна дае многа інфармацыі аб падзеях у Савецкім Саюзе. Але, я думаю, што вас і ўсіх чытачоў «Голасу Радзімы» могуць зацікавіць і падзеі, якія адбываюцца ў нас у Аўстраліі. Тым больш, што на іх робіць уплыў знешняя палітыка СССР.

Рознабаковыя ініцыятывы па раззбраенню, значнае скарачэнне колькасці ваеннаслужачых Савецкай Арміі ва ўсходне-еўрапейскіх сацыялістычных краінах, змяншэнне ваеннага бюджэту, калі вызваленыя сродкі пойдуць на паліяванне жыцця народа, аб'яўленыя Міхаілам Сяргеевічам Гарбачовым на пасяджэнні Арганізацыі Аб'яднаных Нацый, вядома ж, садзейнічаюць змяншэнню рызыкі ўзнікнення новай светскай вайны. Таму яны былі сустрэты з такім адабраўдзіем перабудовы да канца, але мы чакаем перабудовы і ад вас таксама».

На жаль, у большасці заходніх краін гэты заклік пакуль застаецца без адказу. Урад Вялікабрытаніі працягвае сцвярдзіць, што ядзерная зброя з'яўляецца стрымліваючым фактарам, здольным прадхіліць ваенны канфлікт. Мілітарны ашчыўленне праграмы мадэрнізацыі ядзерных сродкаў. Пераўтварэнне гэтай краіны выдатна разумее, што выкананне такай праграмы з'яўдзецца на нішто дасягнутыя раней дамоўленыя зброі. А на гэтыя пагадненні ўскладаліся такія вялікія наагульнага раззбраення. Горш за ўсё тое, што Злучаныя Штаты і іншыя ваенных блоках, у тым ліку і на Аўстралію, каб прыпераканаць народы, што ўмацаванне ваеннай магутнасці проста неабходна. Але цяпер, калі людзі даведліся аб перабудове ў Савецкім Саюзе, аб яго імкненні да міру на планеце, аб тым, што ён зусім не збіраецца ні на кога нападаць, зрабіць гэта не ўдаецца.

Савецкая знешнепалітычная дактрына простая і зразумелая ўсім: Савецкі Саюз прапаноўвае першым ні на кога не нападаць, не прымяняць ядзернай зброі, не разглядаць ніка і ні да кога не мець тэрытарыяльных прэтэнзій, ні ў якім разе не ўмешвацца ва ўнутраныя справы іншых дзяржаў. На воль для рэальнага ператварэння яе ў жыццё робіцца вельмі мала.

Прагрэсіўныя людзі ў Аўстраліі ўсведамляюць, што пакуль яшчэ ў свеце захоўваецца напружанасць, існуюць ачагі, няхай лакальных, ваенных канфліктаў, вядуцца работы па распрацоўцы і ўкараненню новых відаў узбраенняў. Асабліва нас вельмі непакояць ваенныя базы ЗША, якія знаходзяцца на аўстралійскай тэрыторыі. Створаныя яны былі ў перыяд, калі лічылася, што вайна з СССР непазбежная. Цяпер становішча змянілася, аднак амерыканцы настойваюць на працягу пагаднення аб базях яшчэ на дзесяць гадоў. Яны не задумваюцца пра тое, што фактычна ператварылі аўстралійцаў у «ядзерных заложнікаў». Мы не хочам мірыцца з такім становішчам, і па ўсёй краіне амаль штодзённа праходзяць дэманстрацыі прыхільнікаў міру. У іх удзельнічаюць прадстаўнікі самых розных слаёў насельніцтва, якія патрабуюць стварыць свабодную ад ядзернай зброі зону Ціхага акіяна, выступаюць супраць заключэння новага пагаднення аб ваенных базях ЗША, пратэстуюць супраць павелічэння ўрадам ваеннага бюджэту. Мы ўсе вельмі спадзяемся, што наша барацьба будзе паспяховай.

Хачу напісаць яшчэ і аб тым, што ў аўстралійцаў вялікую цікавасць выклікае ваша перабудова. Мае знаёмства, якія ведаюць, што я атрымліваю газету з Савецкага Саюза, часта адбываецца. Некаторыя людзі, схільныя да песімізму, пабойваюцца, што перабудова будзе ў многім капіраваць эканамічную сістэму ЗША і гэта можа пашкодзіць прагрэсіўнаму развіццю сацыялізму ў вашай краіне. З імі трэба спрачацца і пераконваць, а для гэтага патрэбны факты. Таму я чакаю вашы газеты і заўсёды чытаю матэрыялы ад пачатку да канца.

Аўстралія.

Гары ТОМСАН-ТРЭБІЦКІ.

ИЮЛЬ 1989 года в СССР, видимо, запомнится тем, что впервые после Октябрьской революции 1917 года в столь массовом порядке на политическую арену советского общества вышел рабочий класс. До забастовок шахтеров рабочих здесь считали скорее потенциально активной силой — ведь у них, по существу, не было опыта выражения своей позиции, их попытки протеста и забастовок можно было перечислить по пальцам. Поэтому мощное и главное — организованное выступление шахтеров оказалось для партийных и советских руководителей на местах и в центре полной неожиданностью. Михаил Горбачев признал, что эти выступления были самым драматическим моментом за четыре года перестройки.

Чего же хотели рабочие? Их требования, особенно вначале, носили достаточно узкий социально-экономический характер — улучшение условий труда и жизни, самостоятельность трудовых коллективов, ликвидация записей ведомств. Но постепенно (хотя и не везде) появились и политические требования — ускорить выборы в местные Советы народных депутатов, создать независимые профсоюзы. По существу, мы имеем как бы двойной протест: во-первых, против отчужденной от народа административно-командной системы, которая продолжает сохраняться; во-вторых, против медлительности перестройки, которая в плане улучшения условий жизни массам пока ничего реального не дала.

Рабочие сделали то, что так долго не удавалось ни реформаторским силам в ру-

ководстве, ни радикалам-интеллигентам, ни неформальным объединениям. Они показали, что нельзя и дальше пытаться латать дыры в старом дредноте, в то время как вода уже залила трюмы. Нужен новый, причем современный корабль, и капитан должен набрать новую коман-

дарность». Только в СССР процесс овладения со стороны рабочих азами организации протеста идет на удивление быстро. Если в самое ближайшее время — до конца года — не будут приняты решительные меры по глубокому преобразованию партии, органов власти и обществен-

как «интеллигентские шутки». Есть и такие рабочие, и их немало, кто ратует только за удовлетворение своих сиюминутных интересов, а там хоть потоп.

Какие же слои здесь возьмут верх? Пока неясно. Ведь могут возобладать и те, кто будет требовать уступок, не-

обществе пока не только разрозненны, но еще и замкнуты на самих себя. Поэтому и получилось, что интеллектуальное и рабочее движения действуют врозь.

А пока радикалы заняты размышлениями о вещах теоретических, за рабочих уже борются, и весьма активно, другие силы — аппаратные, шовинистические, реакционные. Борются при помощи старой демагогии, используя лозунги о ведущей роли рабочего класса и классовых интересах, о равенстве и справедливости, о державе и отечестве. Мы наблюдаем, например, попытки натравить рабочих на «инакомыслящих», кооператоров. Думаю, что это осознанная тактика теряющего контроль партийно-государственного аппарата.

Во многом здесь виноваты и сами сторонники революционных перемен. Возьмем, например, Прибалтийские республики — нельзя не понять пафос их стремления к национальному возрождению, к суверенитету, к подлинной демократии. Но, взявшись за дело, прибалтийские реформаторы недооценили необходимости диалога с русскоязычным рабочим классом, обеспеченным своей дальнейшей судьбой, опасаясь ущемления своих прав. И каков результат? Усиление в среде рабочих консервативных, даже шовинистических настроений.

Какую сторону займет рабочий класс в стране, в ее отдельных регионах, покажет уже ближайшее будущее. Борьба за рабочих только начинается.

Лилия ШЕВЦОВА,
кандидат философских наук.

ТОЧКА ЗРЕНИЯ УЧЕНОГО

С КЕМ ПОЙДЕТ РАБОЧИЙ КЛАСС

Эта истина, которая еще вчера осознавалась частично, сегодня стала очевидной. Рабочие выступления подтвердили, что кредит доверия к прежним структурам исчерпан. В момент испытаний все эти структуры оказались в стороне, даже в хвосте событий. Деморализация и дезориентация местных партийных, государственных, профсоюзных органов оказалась полнейшей. Понадобились «пожарные команды» из Москвы для того, чтобы хоть как-то погасить напряженность. Но положение в стране таково, что в любой момент может вспыхнуть новый конфликт, в любом месте.

Сегодня, изверившись в способности системы на местах самостоятельно разрешать существующие и возникающие противоречия, рабочие создали стачечные комитеты, которые, возможно, станут постоянными органами. Еще раз повторяется то, что уже было в Польше, когда там образовалась «Соли-

ных организаций, на местах может сформироваться новая параллельная политическая структура. Ситуация двоевластия и борьбы за власть станет реальностью. В стране, не имеющей традиций правовой демократии и опыта компромиссов и терпимости, крайностей в этой борьбе избежать будет очень трудно.

«Молодцы, рабочие!» — эту реакцию на события можно было услышать довольно часто. Но обоснована ли эта эйфория? И к чему может привести выход рабочих на общественную арену, причем в такой резкой форме? Многие зависят от того, каков он, рабочий класс, в своей массе. Ясно, что он очень неоднороден. Есть в нем слои, действительно заинтересованные в политических и хозяйственных реформах. Но не они составляют большинство. Гораздо шире слой тех, кто, выступая против коррупции и бесправия, против унижительной жизни, лозунги демократии и свобод воспринимает

взвирая на катастрофическую ситуацию в стране. Удовлетворение требований шахтеров уже завтра может толкнуть на выступления другие отрасли. А где взять средства для удовлетворения их запросов, даже давно назревших? Словом, возможные последствия рабочих выступлений нельзя упускать.

Какой характер примет формирующееся рабочее движение — этот процесс начался, и его не остановить, — зависит от того, с кем рабочие заключат свой союз — с реформаторами-радикалами, с умеренными, а может быть с консерваторами? Хотя само по себе рабочее движение и мощная сила, но, для того чтобы стать созидательной, ей нужны идеологи. Кто завоеует рабочих на свою сторону, пока неясно. Получить их доверие будет очень трудно — слишком велико их разочарование и в официальной идеологии, и политике, да и в интеллигенции тоже. А леворадикальные силы в советском

ОТКРЫТОЕ ПИСЬМО

**НАРОДНОМУ ДЕПУТАТУ СССР,
ПЕРВОМУ СЕКРЕТАРЮ ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМИТЕТА
КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ БЕЛОРУССИИ
Ефрему Евсеевичу СОКОЛОВУ**

Многоуважаемый Ефрем Евсеевич! В преддверии объявленного ЮНЕСКО международного празднования 500-летия просветителя белорусского народа и книгопечатника Франциска Скорины и проведения в Полоцке Всесоюзного дня славы науки письменности и культуры советская творческая общественность вынуждена обратиться к Вам, многоуважаемый Ефрем Евсеевич, со следующим.

В областном центре республики г. Гомеля чудом сохранился единственный в Белоруссии православный кафедральный Петропавловский собор, памятник архитектуры начала XIX века. До 1960 года собор был в ведении Русской православной церкви и находился в образцовом состоянии. 30 октября 1960 года было принято решение горсовета «О использовании собора по прямому назначению и устройстве в нем планетария и маятника Фуко». Не будем комментировать это решение.

Недавно за нерентабельностью прекратил свою деятельность и планетарий. Встал вопрос о дальнейшей судьбе собора, и Гомельский горсовет принял решение разместить в памятнике архитектуры, истории и культуры, в исконно православном соборе, — концертный зал органной музыки. Такое намерение, к сожалению, нельзя считать правомерным и хорошо продуманным.

Передавать культовые здания каким-

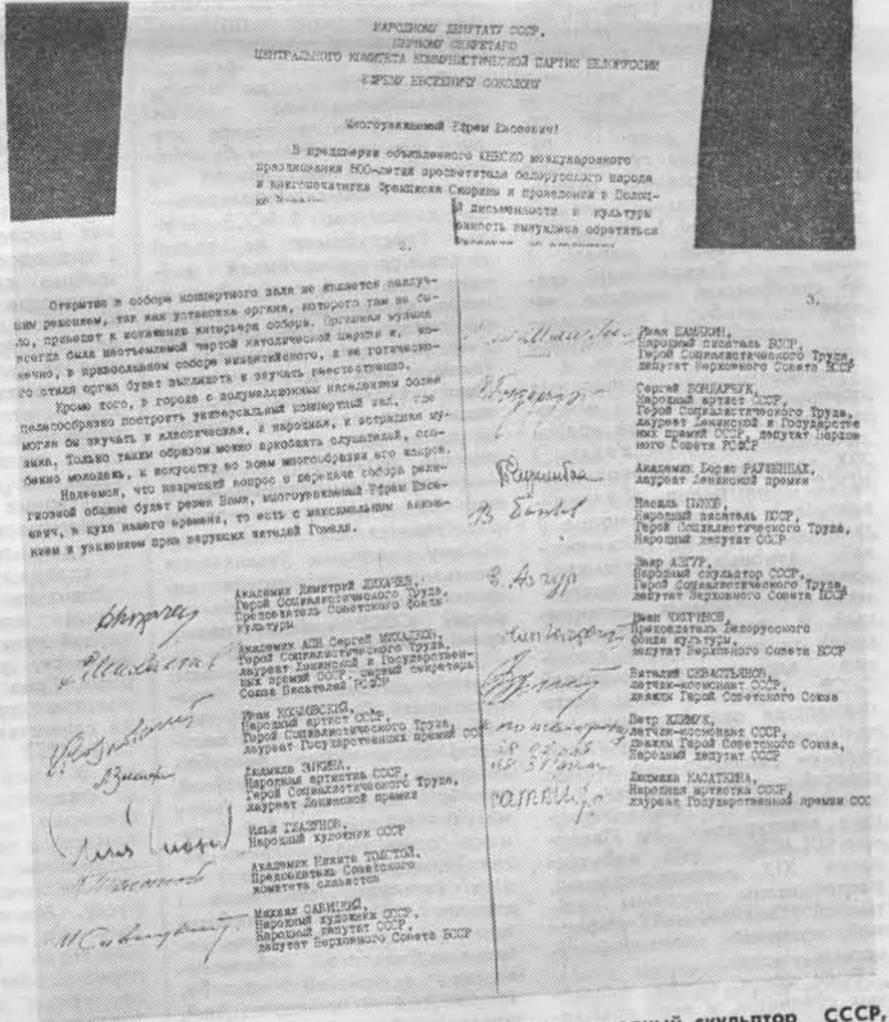
либо организациям следует только в тех случаях, когда их нельзя использовать по прямому назначению. В данном же случае в горсовете имеются тысячи слезных прошений верующих вернуть кафедральный собор, к тому же община верующих зарегистрирована соответствующими инстанциями.

Открытие в соборе концертного зала не является наилучшим решением, так как установка органа, которого там не было, приведет к искажению интерьера собора. Органная музыка всегда была неотъемлемой чертой католической церкви, и, конечно, в православном соборе византийского, а не готического стиля орган будет выглядеть и звучать неестественно.

Кроме того, в городе с полумиллионным населением более целесообразно построить универсальный концертный зал, где могла бы звучать и классическая, и народная, и эстрадная музыка. Только таким образом можно приобщать слушателей, особенно молодежь, к искусству во всем многообразии его жанров.

Надеемся, что назревший вопрос о передаче собора религиозной общине будет решен Вами, многоуважаемый Ефрем Евсеевич, в духе нашего времени, то есть с максимальным вниманием и уважением прав верующих жителей Гомеля.

реат Государственных премий СССР; Людмила ЗЫКИНА, народная артистка СССР, Герой Социалистического Труда, лауреат Ленинской премии; Илья ГЛАЗУНОВ, народный художник СССР; академик Никита ТОЛСТОЙ, председатель Советского комитета славы; Михаил САВИЦКИЙ, народный художник СССР, народный

депутат СССР, депутат Верховного Совета БССР; Иван ШАМЯКИН, народный писатель БССР, Герой Социалистического Труда, депутат Верховного Совета БССР; Сергей БОНДАРЧУК, народный артист СССР, Герой Социалистического Труда, лауреат Ленинской и Государственных премий СССР, депутат Верховного Совета РСФСР; академик Борис РАУШЕНБАХ, лауреат Ленинской премии; Василь БЫКОВ, народный писатель БССР, Герой Социалистического Труда, народный депутат СССР; Заир АЗГУР, народный скульптор СССР, Герой Социалистического Труда, депутат Верховного Совета БССР; Иван ЧИГРИНОВ, председатель Белорусского фонда культуры, депутат Верховного Совета БССР; Виталий СЕВАСТЬЯНОВ, летчик-космонавт СССР, дважды Герой Советского Союза; Петр КЛИМУК, летчик-космонавт СССР, дважды Герой Советского Союза, народный депутат СССР; Людмила КАСАТКИНА, народная артистка СССР, лауреат Государственной премии СССР.

ДА ГАРМАНІЗАЦЫІ АГУЛЬНАЧАЛАВЕЧАГА СУПОЛЬНІЦТВА НАРОДАЎ,
НАЦЫЯНАЛЬНАСЦЕЙ І ДЗЯРЖАЎ

ВЯРТАННЕ ДОЎГУ: БЕЛАРУСІЗАЦЫЯ

СЭЛЕТА ў «БІБЛІЯТЭЧЦЫ «ГОЛАСУ РАДЗІМЫ» ВЫЙДЗЕ КНИГА ДОКТАРА ФІЛАСОФСКІХ НАУК У. КОНАНА «СВЯТЛО ДЛЯ ЛЮДЗЕЙ». ДРУКУЕМ РАЗДЗЕЛ З БУДУЧАГА ВЫДАННЯ.

Апошняя дзесяцігоддзе нашага дынамічнага і пакутлівага веку, будзем спадзявацца, стане вырашальным этапам эканамічнай і сацыяльна-палітычнай перабудовы грамадства, эпохай духоўнага абнаўлення краіны і нацыянальнага адраджэння ўсіх яе народаў. У стратэгічнай перспектыве, хочацца верыць, мы ідзем да гарманізацыі агульначалавечага супольніцтва народаў, нацыянальнасцей і дзяржаў нашай агульнай Маці-Зямлі. Гарантыя ажыццяўлення гэтых ідэалаў з'яўляецца вяртанне да спрадвечных гуманістычных каштоўнасцей нацыянальных культур, выпрацаваных на працягу тысячагоддзяў духоўнага развіцця народаў, асобных рэгіёнаў і гістарычных цывілізацый.

Натхняе тое, што неабходнасць усведамлення духоўнай каштоўнасці агульначалавечай культуры ў яе шматнацыянальных праявах сёння сцвярджаецца інтэлектуальнымі лідэрамі нашай краіны і падтрымліваецца яе вярхоўным палітычным кіраўніцтвам. Феномен іх духоўнай відучасці невыпадковы, бо народы нашай Бацькаўшчыны сапраўды выпактавалі вялікую Праўду жыцця. Ідэалы нальней справядлівасці стагоддзямі назапашваліся, крынічылі ручайкамі і рэкамі нацыянальных культур, уліваліся ў глыбокае мора агульначалавечай духоўнасці. Гарантыя захавання міру на зямлі, стабілізацыі гарманічнага супольнасці ўсіх дзяржаў і народаў з'яўляецца гуманізацыя палітыкі: яна павінна грунтавацца на дакладным навуковым прадбачанні і прынцыпах агульначалавечай маралі. І яшчэ — на ўсведамленні сваёй службовасці адносна чалавечай асобы і нацыянальнай «асабістасці» кожнага вялікага і малага народа.

Навуковыя і маральныя прынцыпы ўнутранай і міжнароднай палітыкі нашай краіны распрацаваны XXVII з'ездам і XIX партыйнай канферэнцыяй КПСС, шматгранна абмяркоўваюцца і ўдасканальваюцца ў творчых дыскусіях пісьменнікаў, вучоных, публіцыстаў, дзеячаў мастацтва, у праграмах нефармальных арганізацый, у агульнанацыянальных рухах за перабудову і духоўнае адраджэнне народаў СССР. Духоўныя сілы ўсяго грамадства падключваюцца да палітычнага жыцця, і ў гэтым руху — гарантыя ад выпадковасці, валонтарызму, ад эканамічнага і бюракратычнага авантурызму. На Пленумах ЦК КПСС, якія адбыліся пасля XIX партканферэнцыі, распрацаваны праграмы палітычнай і эканамічнай рэформы, аграрнай палітыкі ў сучасных умовах.

Ёсць, аднак, сфера чалавечых суадносін, у якой грамадска-палітычнае жыццё арганічна спалучаецца з духоўнасцю, ствараючы спецыфічную для нашага стагоддзя праблему «экалогіі культуры». Яна — параджэнне нашага навукова-тэхнічнага, урбанізацыйнага грамадства, вынік негатывіўных тэндэнцый да стандартызацыі грамадскага быцця, штодзённага побыту, разбурэння традыцыйнага вясковага ладу жыцця, дэнацыяналізацыі «малых» і нават адносна вялікіх этнасаў, нівелі-

роўкі іх духоўнай самабытнасці, што згубна ўплывае не толькі на літаратуру і мастацкую культуру, але і на ўвесь спектр штодзённага побыту і маралі.

Жахлівыя скажэнні самой прыроды сацыялізму ў рэпрэсіўна дзесяцігоддзі сталінізму, а пасля і практыка фарсіраванага зліцця нацый, моўна-нацыянальны нігілізм бюракратычных сфер (а таксама бюракратызаваных функцыянераў ад навукі і культуры) у перыяд брэжнеўскага застою прывялі да абстрактна-нацыянальных супярэчнасцей у краіне, асабліва ў сферы культуры і моўнай палітыкі. Вось чаму сёння, калі канфармісцкая «філасофія», што доўга паразітавала на схаластычным словабудстве вакол быццам бы канчаткова вырашанага ў нас «нацыянальнага пытання», на доўга і, будзем спадзявацца, назаўсёды замоўкла, наглядаецца разгубленасць палітыкаў і сацыяльных практыкаў у гэтай галіне грамадскага жыцця. Не лепшым чынам выглядаюць спробы паасобных грамадазнаўцаў завуаліраваць супярэчнасці, ігнараваць іх негатывіўныя вынікі для культуры і маральнага здароўя грамадства.

Праграма ЦК КПСС, на якім плануецца рэспроцаваць праграму гарманізацыі нацыянальных адносін у нашай шматнацыянальнай краіне, ёсць патрэба звяртацца да вопыту моўнанацыянальнай палітыкі 20-х гадоў — ленінскага этапу ў сацыялістычным будаўніцтве. Як вядома, пазней ва ўмовах сталінска-бюракратычнай дыктатуры ў БССР і іншых рэспубліках не толькі адмовіліся ад ленінскай моўнанацыянальнай палітыкі, але нават дэзавуіравалі яе, рэпрэсіравалі тых, хто яе праводзіў у жыццё. Зразумела, і тады, у 20-я гады, былі цяжкасці і супярэчнасці ў рэалізацыі нацыянальнай палітыкі, аднак сёння яны ўжо належаць гісторыі (і адпаведна — навукоўцам-гісторыкам), у той час як канструктыўная, не рэалізаваная ва ўмовах сталінізму праграма ўсталявання фактычнага раўнапраўя нацыянальных культур усіх народаў СССР набыла новыя грані сваёй актуальнасці.

У БССР гэта палітыка партыі і дзяржавы называлася беларусізацыяй. Сутнасць яе ў тым, каб надаць роднай мове большасці насельніцтва рэспублікі функцыі мовы дзяржаўнай, перайсці на беларускую мову навучання і выхавання ў большасці школ і дашкольных устаноў, павысіць яе ролю ў галіне культуры, вышэйшай і сярэдняй прафесійнай адукацыі, друку, у сферы сацыяльна-бытавога абслугоўвання, армейскай службе, дзяржаўнай і кааператыўнай, эканамічнай дзейнасці. Адначасова нацыянальным меншасцям БССР гарантавалася права на карыстанне іх роднай мовай ва ўсіх сферах грамадска-палітычнага, эканамічнага і культурнага жыцця. У шырокім культурна-нацыянальным сэнсе пад палітыкай беларусізацыі, як адзначалася ў афіцыйным дакуменце Нацыянальнай камісіі ЦВК БССР, «належаць разумець: «1) развіццё беларускай культуры (школы, вышэйшыя навучальныя ўстановы на бе-

ларускай мове, беларуская літаратура, выданне беларускіх кніг, навукова-даследчая праца па ўсебаковаму вывучэнню Беларусі і г. д.); 2) вылучэнне беларусаў на партыйную, савецкую, прафесійную і грамадскую працу; 3) перавод працы партыйнага, дзяржаўнага, прафесійна-нага, кааператыўнага апаратаў і часцей Чырвонай Арміі на беларускую мову».

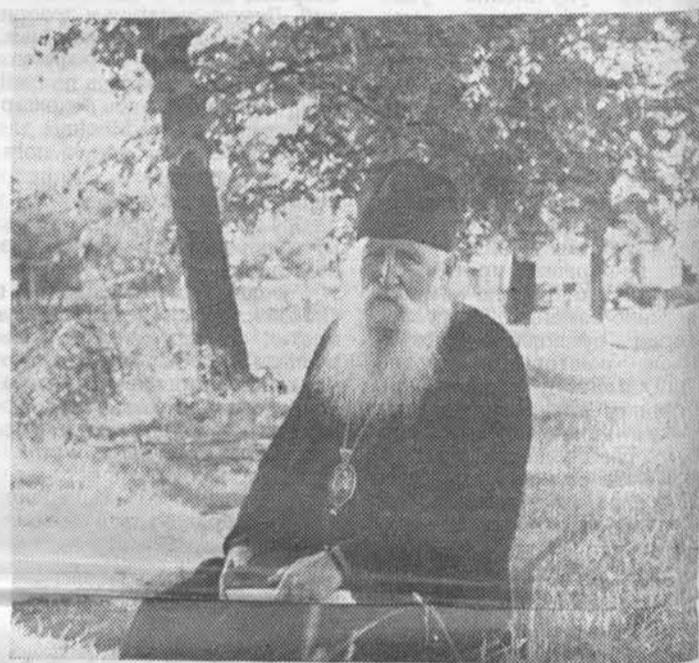
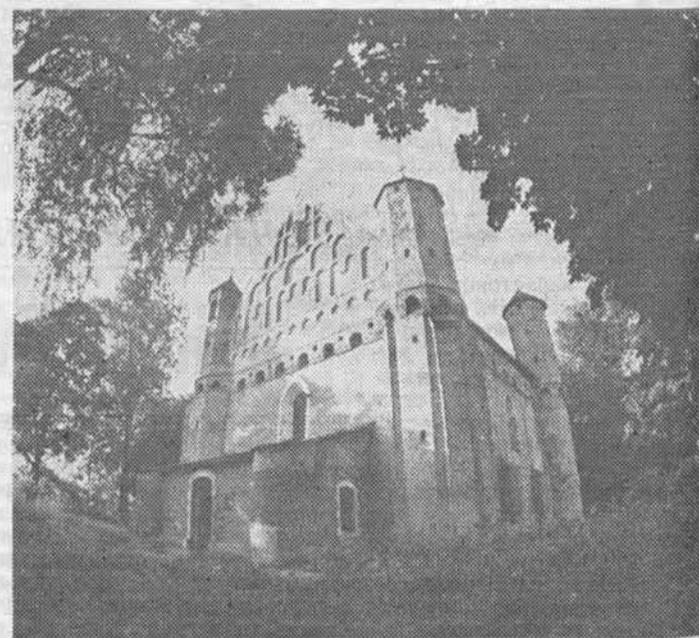
Дэмакратызм і рэальнасць ажыццяўлення палітыкі беларусізацыі вынікалі з яе моцнай укаранёнасці ў традыцыйна-нацыянальную культуру, у духоўныя глыбіні народнага быцця. Бо найперш мова народа, а яшчэ яго традыцыйны лад жыцця і фальклор — генетычная аснова духоўнага і сацыяльнага адзінства этнасу, карэнні яго гістарычнай памяці. Страціўшы родную мову, народ губляе этнічныя арыенціры ў сацыяльнай прасторы і духоўную пераемнасць паміж пакаленнямі. Вось чаму вечна актуальныя для нас простыя словы мужыцкага пастра Ф. Багушэвіча: «Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмерлі!»

Адной з найважнейшых функцый нацыянальнай дзяржавы было і застаецца стварэнне ўмоў для развіцця самабытнай культуры нацыі — носібіта дзяржаўнага суверэнітэту. Ні Рэч Паспалітая ў другой палове XVII—XVIII стагоддзяў, ні царская Расія ў XIX — пачатку XX стагоддзяў не выконвалі гэтага прызначэння для беларускага народа, і ў той жа час неабмежавана выкарыстоўвалі яго прыродныя, эканамічныя і духоўныя рэсурсы. У такіх умовах школа, друк, дзяржаўная і грамадская дзейнасць, афіцыйнае справаводства, нават літаратура і прафесійныя формы мастацтва дэнацыяналізоўваліся, парывалі сувязі з роднай культурай. І толькі нацыянальная мова ды фальклор — калектыўная творчасць пераважна вясковага люду, слаба ўключанага ў сферу ўздзеяння афіцыйных сацыякультурных інстытутаў, захавалі гістарычную памяць народа, здольнага да нацыянальнага адраджэння.

Значэнне роднай мовы ў якасці «паскаральніка» духоўнай культуры, як ужо адзначалася, усвядоміў Ф. Скарына. Праз беларускую «Мужыцкую праўду» звяртаўся да сялянства ў час паўстання 1862—1863 гадоў К. Каліноўскі. З гэтага часу родная мова становіцца найважнейшым фактарам нацыянальнай свядомасці, а пазней — духоўным аргументам на карысць палітычнага самавызначэння беларусаў. Мы яшчэ і сёння як належыць не ацанілі ролі «Нашай Нівы» і тых беларускіх перыядычных выданняў, якія прадаўжалі «нашаніўскую» традыцыю самаахвярнай працы для развіцця беларускай мовы, літаратуры і мастацтва. А між тым яны сталі фактарамі нацыянальнага самавызначэння беларусаў, ідэя якога выспявала ў асяроддзі народнай дэмакратыі і ў рэшце рэшт набыла палітычнае афармленне (стварэнне Народнага сакратарыята Беларусі, Маніфест 1 студзеня 1919 года аб утварэнні БССР).

Уладзімір КОНАН,
доктар філасофскіх навук.
[Заканчэнне будзе].

І. СПАДЧЫНА

Быце меркаванне, што ў Беларусі захавалася не так ужо і многа сведчанняў ранейшых часоў. Іх забіралі войны, што часта шумелі ў нашых краях, час, які імкліва змяняў аблічча гарадоў і вёсак, а або проста людское бяздушша. І тым не менш зямля беларуская яшчэ захоўвае мноства помнікаў розных часоў. У старажытных саборах з фрэсак і ікон задумліва глядзяць на нас прапачуры. Нярэдка ў іх руках — кніга, крыніца мудрасці, ведаў. І як не ганарыцца нам, што менавіта на зямлі беларускай нарадзіўся адзін з выдатных асветнікаў старажытнасці Кірыла Тураўскі. «Златоустом, паче всех воссиявших на Руси», называлі яго сучаснікі, а тых, хто жыве ў наш час, усё яшчэ ўражае паэтычнасць і лірызм яго твораў. З беларускай зямлі выйшаў першадрукар Франціск Скарына. У гарадку Мсціслаў — карані Пятра Мсціслаўца, які заснаваў разам з Іванам Фёдаравым першую друкарню ў Маскве. Напаўна, сімвалічна, што ў 1980 годзе тут жа, у Мсціслаўці, была знойдзена берасцяная грамата. Яна ляжала ніжэй сёмага рада вулічнага насцілу з бярвення, машчэнне якога датуецца 1249 годам. А гэта значыць, і ў штодзённым, асабістым жыцці нашы продкі ўжо многа вякоў карысталіся пісьменнасцю.

НА ЗДЫМКАХ: унікальная па сваёй прыгажосці і суровасці царква-крэпасць у Сынавічах, вёсцы Зэльвенскага раёна Гродзенскай вобласці. Гэта самы старажытны ў Беларусі храм абароннага тыпу XV—XVI стагоддзяў, своеасаблівае сведчанне майстэрства старажытных доўлідаў; Жыровіцкі манастыр [Слонімска раён Гродзенскай вобласці]. Епіскап пінскі, вікарый Мінскай епархіі Канстанцін Тэраевангелле Пятра Мсціслаўца 1575 г. Вільня. Друкарня купцоў Мамонічаў [з фондаў Веткаўскага музея народнай творчасці]. (У наступных нумарах мы прадоўжым фотарэпартаж «Спадчына»).

ЗНАЁМІМ З ТВОРЧАСЦЮ МАЛАДЫХ

СПЕЎ АБУДЖАНАЙ СУРМЫ

Вам не даводзілася чуць сурму? У такім разе застаецца толькі пашкадаваць, што гучанне гэтага старадаўняга беларускага музычнага інструмента не кранула вашай душы. Яно ж поклічнае, уладарнае, такое, што хочацца пачуць, здавалася б, самыя неадкладныя справы і накіравацца туды, дзе гучыць сурма. У рэшце рэшт раней так было. Сурма, ці, як называлі яе яшчэ, турыны рог, заўсёды спадарожнічала пята-нонам у іх далёкіх падарожжах. Звычайна іграў на сурме паны палярэджвалі таварышаў аб крутых паваротах ці віражах на раце, іншай небяспечы. Турыны рог збіраў нашых продкаў і на розныя ўрачыстасці.

Сталася аднак, так, што сурма не гучала больш стагоддзям. Забыліся людзі пра гэты музычны інструмент, аддалі перавагу больш новым. Вярнуў жа сурму да жыцця вядомы музыкант, збіральнік і рэстаўратар раннях народных інструментаў У. Пузыня. Ён і выступае ён у час народных гулянняў і святаў. Дзякуючы У. Пузыню, з'явілася сурма і ў нашых выкавальных.

Тым самым быў зроблены яшчэ адзін крок вяртання да народных вытокаў. Адраджэнне турынага рога ўзраджала многіх шчырых прыхільнікаў нацыянальных традыцый. Малады ж паэт А. Мінкін адраў пасля паведамлення ў газеце «Літаратура і мастацтва» аб вяртанні сурмы (было гэта першым нумары штогодніка «Літаратура і мастацтва» ад найменны верш, да аднагаловак «Гістарычныя сюжэты», у якім вітаў «працяглы спеў абуджанай сурмы».

Гэтую назву ён даў і свайму першаму паэтычнаму зборніку, што пабачыў свет у выдавецтве «Мастацкая літаратура». «Сурма» не толькі згубілася сярод аналагічных дэбютанцкіх кніжак года, а, наадварот, вылучылася з шэрагу іх удумлівым стаўленнем аўтара да гісторыі роднага краю, яго гарачым жадааннем суаднесці дзень учарашні і сённяшні, глянуць на падзеі мінуўшчыны з вышыні сучаснасці.

Вяртанне тым больш важнае, што яго робіць зусім не гуманітарый па адукацыі і прафесіі. Алег Мінкін нарадзіўся ў 1952 годзе ў вёсцы Чарняўка, што ў Хойніцкім раёне на Магілёўшчыне, скончыў Маскоўскі інстытут інжынераў сельскагаспадарчай вытворчасці. За час навучання ў сталіцы не растраціў любові да роднага слова, матчынай песні.

Аднак, каб любоў гэтая надмацавалася канкрэтнымі дзеяннямі, неабходны былі ўсё ж канкрэтныя, пры тым спрыяльныя ўмовы. Яны з'явіліся, калі А. Мінкін працаваў у Наваполацку, дзе знайшоў сярод тутэйшых маладых паэтаў і празаікаў аднадумцаў, апантаных — у добрым сэнсе слова — сапраўднай захопленасцю гісторыі.

Гістарычным подыхам і прасякнута першая кніжка А. Мінкіна, гэтаксама, як і ўся яго творчасць. Таму паянае «сурма» для паэта не толькі паўны тэрмін. Яно для А. Мінкіна азначае куды больш. Сурма — мінулае, учарашняе, тое, што не мае права на забыццё. Мінулае ж заўсёды побач з намі. Неабходна толькі ўважліва прыгледзецца наўкола. Гэты подых часу асабліва прысутнічае ў вершы «У Полацку»:

Апоўначы, як заціхае гудзенне машын,
Калі засынаюць змарнелыя

вулкі і плошчы,
Ці чуеш ты, як капытоў
набліжаецца пошчак,
Між гмахаў маўклівых
ледзь чутны, ці чуеш,
скажы?

У творы сапраўды быццам прысутнічае сам гэты пошчак мінуўшчыны. Ледзь чутны, ён тым не менш прымушае прыслухацца да яго, паспрабаваць уявіць, «як верхнік нырце ў тумане густым на белым кані, у блішчатыя латы закуты», убачыць, як «срэбна зіхціць на шыцце яго крыж шасцікутны, і меч яго ўзняты, і мантыя ўецца, як дым».

І вось ужо аўтар не хавае таго галоўнага, дзеся чаго, уласна кажучы, і пісаўся твор, — гучыць запрашэнне скіравацца да вершніка, адчуць сваю пайднанасць з ім, зразумець, наколькі патрэбны адзін аднаму той далёкі, безыменны вершнік і наш сучаснік, для каго подых гісторыі можа стаць і ачышчальным паветрам, і проста ветрам, які прашугае міма — усё залежыць ад таго, як да яго паставіцца:

Выходзь жа,
пакуль яшчэ пошчак ціхі
не заціх,
Пакуль яшчэ меч
у нястомнай рудзе ён
трымае,

Змарыўся ўжо верхнік,
І толькі таму ён трымае,
Што зараз павінен-павінен
цябе ён знайсці!

Не часта такія вершы з'яўляюцца і з пад яра старых паэтаў. Пэўна дэкларацыйнасць апошніх радкоў не падобна агульнага ўражання ад твора. Паэтыка каб кожны, хто прачытае верш, разумее: і ад яго таксама, ад яго можа больш, чым ад іншых, залежыць — будучы ці не на нашай зямлі свае «манкурты», для каго проста няма гісторыі і хто з пагардай ставіцца да мінулага свайго народа.

На гэтай высокай ноце далучанасці — кожным словам, нервам, клеткай — да гісторыі і прагучала «Сурма» А. Мінкіна, так прыхільна сустрэтая і чытачамі, і крытыкай. Адзін з самых патрабавальных сярод іх, Анатоль Клышка, думаецца, здолеў выдзеліць найбольш істотнае ў творчасці аўтара: «І там, дзе ён не проста датыкаецца да гісторыі, а перажывае яе ў вершы (вылучана А. Клышкам), там з'яўляюцца сапраўдныя лірычныя творы».

Верш «Радзімчы» — з шэрагу такіх твораў. Па-мастацку асэнсоўваючы звычай нашых продкаў: «нябожчыка продкі не клалі ў магілу пад крыж: укупалі слуп паміж іншых слупоў незлічоных, акораны дбайна, садзілі нябожчыка ў човен, і спалывалі човен, і попел збіралі ў гладыш», А. Мінкін думкай сваёй слагае ў касмічны далі, незварок задумваючыся аб неўміручасці жыцця ў Сувецце.

У вершах А. Мінкіна сустракаеш імёны Паўлюка Багрыма, Максіма Багдановіча, Янін Купалы, паэта прываблівае далёкі Спартак і неўміручыя Дантэ і Гамер. У адных выпадках гэта прысвячэнне твораў тым, чый вобраз прываблівае, у другіх — жадаанне па-свойму асэнсаваць вядомыя матывы. Прынамсі, нелагімі атрымаліся «Наследаванні Дантэ». Перад усім — павага да беларускага фальклору, творчае асэнсаванне яго. Так нарадзілася ў А. Мінкіна падборка «Наследаванні народнаму», асобныя вершы якой самі гавораць за сябе: «Агнявік», «Дамавік», «Пугач», «Белабог»,

«Вадзянік», «Хохлік»...

Паэтызацыя міфічных істот адбываецца ў рэчышчы іх адушаўлення і адначасова адухоўлівання, што ўзмацняе гуманістычныя, агульначалавечыя матывы. Скажам, у вершы «Агнявік» А. Мінкін па-сутнасці ўслаўляе чалавек-працаўніка: «У полымі вясёлым печы рухавы скача чалавечак... У чыгуны, як у мішэні, ён вугалькоў шпурляе жмені... Калі ж агонь згасеа ў печы — у прыск лезе чалавечак і спіць, згарнуўшыся клубком, чырвоным стаўшы вугальком».

Уважлівы чытач не змог не заўважыць, што ў творы нацягнутым выглядае параўнанне чыгуна з мішэнямі. Яно не толькі няўдалае, штучнае ў гэтым стылістычным асяроддзі. Уся бяда яшчэ і ў тым, што словы гэтыя ўзяты, калі можна так сказаць, з розных часавых пластоў. Куды больш сучаснае «мішэні» ніяк не стасуецца да гаворкі пра агнявіка, узятага яшчэ з дагістарычных часоў. Дарэчы, пакуль што ў А. Мінкіна падобная неадпаведнасць паміж самой задумай і ажыццяўленнем яе назіраецца не так і рэдка.

Напрыклад, у адным са сваіх вершаў ён няблага ўжыў такі вобраз: «Пад вярбінай прыбярэжнай хлопчык Май прагнеца ў сховах». Але далей, як кажуць, пайшло-паехала. У творах сустракаеш і «дзядзьку Лістапада», і «хлопца Жніўня», «Чэрвеня-чараўніка», і «бабулку Восень»... Шкодыць асобным творах і спроба падацца арыгінальным, калі назвацца тымі, якія былі на ма думка зацягнута.

Анатоль Клышка пра гэта сказаў дакладна: «З болей глядзіш на гэтае змаганне са словам, бо яно, стаўшы побач з другім словам, звычайна выказвае нешта і таму супраціўляецца абясэнсаванню сябе». На шчасце, паэтава слова ў большасці сваёй пераадоўвае супярэчнасці творчага росту. Яно ўмее быць і доказна-дакладным, і ўзрушліва-эмацыянальным, і сонечна-пшчотным. Спрабуючы гаварыць з гісторыяй «на ты», А. Мінкін не замыкаецца ў рэчышчы гістарычных матываў, хоць, безумоўна, аддае ім перавагу.

Як і многія ў яго ўзросце, А. Мінкін задумваецца: «Хто я: цень ці парастак, прыгрэты лёсам, знікомы водбліск ці прамень, што з вышнін прабіўся коса, накрэслена на вадзе ці рыска на скрыжалі вечнай...» Задумваецца, шукае адказ... Надараяцца і так, што пытанні гэтыя і адказы на іх не так і шмат новага нясуць у сабе. Гэта, аднак, не значыць, што яны не патрэбныя. Кожнае новае пакаленне па-свойму свярджае сябе, і кожнае новае пакаленне, калі яно хоча заставацца менавіта пакаленнем, а не простым працягам роду чалавечага на зямлі, не павінна нічога браць на веру, нават у больш вопытных, а да ўсяго даходзіць самому.

У гэтым сасвярдженні і самаўдасканаленні (а паняцці гэтыя, як няцяжка заўважыць, самым цесным чынам звязаны, правільней, узаемазвязаны між сабой) выбраны правільны арыенцір. Зварот да гісторыі для А. Мінкіна — і магчымасць узважыць сваю неабходнасць на зямлі, і перакананасць невыпадковасці чалавеча на ёй, і патрэбнасць жыць мінулым, каб прадугадаваць будучыню.

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

ЛЕПШЫЯ творы савецкага кінематографа трывалі ўвайшлі ў класіку сусветнага кіно. Сяргея Эйзенштэйна, Барыса Барнета, Аляксандра Даўжэнку, а цяпер таксама Андрэя Таркоўскага і Сяргея Параджанова цэняць перш за ўсё як выдатных мастакоў, якія ўнеслі ўклад у развіццё мовы, выразных сродкаў кінематографа. Есць нямала і іншых савецкіх рэжысёраў, работы якіх выклікаюць цікавасць арыгінальным мастацкім бачаннем, сур'ёзным духоўным зместам.

Разам з тым савецкі кінематограф, калі прааналізаваць працэс яго гістарычнага руху, можа быць разгледжаны як важкая ідэалагічная структура, што міфалагізуе масавую свядомасць.

У 20-я гады маладое савецкае кіно і маладая рэвалюцыйная ідэалогія ўжываліся параў-

наказу «па-мастацку» падмацоўвала развязаную Сталіным і яго спадручнымі хвалю рэпрэсій, якія закранулі ў першую чаргу ўсю інтэлігенцыю.

Нават нясмелыя спробы прызнаных кар'ераў савецкага кіно падысці да ідэалагічных міфаў крытычна прыводзілі да канфліктаў і карных санкцый. Самы драматычны прыклад несумяшчальнасці канонаў міфалагізаваанай ідэалогіі і мастацкай творчасці дае фільм Эйзенштэйна «Іван Грозны». Запусчаны ў вытворчасць як гімн правадырам рускай гісторыі з мэтай абудзіць сучасныя альянзі і нацыянальныя пачуцці, ён у сілу геніяльнасці Эйзенштэйна стаў прыгаворам тыранаўладдзю і быў падвергнуты ідэалагічнай абструкцыі.

У даследчыка савецкага кіно эпохі сталінскага неакласіцызму яўныя аналогіі ўзнікаюць з

ВЫЗВАЛЕННЕ АД ІДЭАЛАГІЧНЫХ КАНОНАЎ

МІФЫ САВЕЦКАГА КІНО

наўча мірна. Мастацкі авангард здаваўся працягам рэвалюцыйнага працэсу, ломка форм жыцця і форм мастацтва дапаўнялі адно аднаго.

Але ўжо пачынаючы з 30-х гадоў назіраецца рэзкае разыходжанне паміж творчымі імкненнямі мастакоў і ідэалагічнымі ўстаноўкамі сталінізму, які набіраў сілу.

Вядома, і літаратура, і іншыя віды мастацтва трапілі пад ідэалагічны дыктат. Але ў паэзіі, у прозе, у жывапісе працягвалі існаваць альтэрнатыўныя кірункі, якія не ўкладваліся ў рамкі дактрыны сацыялістычнага рэалізму. Што датычыць кіно, якое ператварылася ў дарагое пастановачнае відомасць, субсідзіравалася дзяржавай, магчымасць для альтэрнатывы была тут мінімальна. Толькі зараз гісторыкі вяртаюць з забыцця спробы асобных майстроў кінематографа супрацьстаяць дыктату.

У цэлым жа сталінскае кіно трымалася на трох кітах: апалагетызацыя нацыянальнай гісторыі ў духу «правадырства»; міфалагізацыя простага чалавечага народа, які «знайшоў шчасце пры сацыялізме»; спекуляцыя на лозунгах «народнасць» і «масавасць» з мэтай эфектыўнай апрацоўкі масавай свядомасці.

Актыўна карыстаючыся фармулёўкай Леніна аб тым, што кіно з'яўляецца «найважнейшым з мастацтваў», сталінскія ідэалагі наўмысна пры гэтым замоўчвалі, што правадыр рэвалюцыйнае гаворку пра маладзённую адсталую краіну. Ператварыўшыся ж у краіну моцнай прамысловасці і амаль усеагульнай пісьменнасці, Расія — вось парадокс — у культурных адносінах засталася безабароннай ад маніпуляцый прапагандысцкімі міфамі, якія распаўсюджваюць не ў апошнюю чаргу кінематограф, сапраўды стаўшы ў гэтым сэнсе «найважнейшым з мастацтваў».

Гэта не азначае, зрэшты, што мастакі савецкага кіно пагадоўна выконвалі ролю вінцаў у адладжаным прапагандысцкім механізме. Кожны з іх па-свойму перажыў творчую драму. Ці мае права чалавек дзеля «перамогі ідэі» здрадзіць сваім блізкім — бацьку, жонцы, нявесце? — гэтае пытанне павінна было вырашацца на экране толькі станоўча. Не выпадкова ў фільме Івана Пыр'ева «Партыйны білет», у «Вялікім грамадзяніне» Фрыдрыху Эрмлера, у ленынскай дылогіі Махаіла Рома мы сустракаем вобразы каварных шпіёнаў і «ворагаў народа», якія ўтойваюць сваю сутнасць пад інтэлігентнай знешнасцю. Такіх персанажаў трэба было ўсімі сродкамі выкрываць — выкананне гэтага

кінематографам «трэцяга рэйха» і мусалініўскай Італіі. Цэлы шэраг міфалагічных мадэляў, што вызначаюць твар гэтых кінематографіі, распаўсюдваліся ў 30-я гады паралельна, нягледзячы на адрозненне іх сацыяльных і культурных вытокаў. Гэта, у прыватнасці, апалагетызацыя спартыйнай мужнасці па прынцыпу «ў здаровым целе здаровы дух».

Аздараўленне грамадскай сітуацыі, XX з'езд КПСС, дэстабілізацыя, якая пачалася было, адбіліся, вядома, і на кінематографію. Міфалагічнае мысленне пачало здаваць пазіцыі. І хаця нельга не ўбачыць яго рэцідываў (што асабліва прыкметна ў перыяд застою, які змяніў першую ідэалагічную і культурную адлігу; напрыклад, рускі прадастаўлены ў жытцелюдах мах Яўгенія Матвеева), разлік з міфамі становіцца адной з галоўных мастацкіх задач буйнейшых мастакоў сучаснага савецкага кіно — Глеба Панфілава, Агата Іселевіча, Элема Клімава, Аляксея Германа, Вадзіма Абдрашчытава. Так, Герман у карціне «Мой сябар Іван Лапшыні» паказвае адваротны бок міфалогіі 30-х гадоў, не ўважарна «адваргаючы» яе, а знутры старанна аналізуючы.

Асобае месца займае міф у творчасці Андрэя Таркоўскага. Час, калі ён фарміраваўся, быў напоўнены новымі ілюзіямі і міфамі, што культывавала чалавечтва, якое ажывілася пасля сусветнай вайны. Людзі хацелі верыць у хуткі прагрэс, у тое, што ім на дапамогу прыйдзю цуды навукі, мірны атам, ёгаўская гімнастыка, тэлепатыя, гіпноз і г. д. Але на змену з'яфары прыйшоў аналіз... Таркоўскі ў фільме «Сялярыс» кампраметуе тэхнакратычны міф, таксама, як у «Андрэй Рублёве» не прызнае русафільскі міф аб месіянскім шляху, аб выбранніцтве рускага народа...

Характэрны парадокс у тым, што пасля доўгіх гадоў непрызнання міфалагізаваанай аказалася ў Савецкім Саюзе і сама фігура Таркоўскага...

Пры ўсіх супярэчнасцях і складанасцях, якія перажывае сёння савецкае кіно, яно выглядае значна больш вызваленым ад канонаў ідэалогіі, ад дагматаў, чым у 30-я і нават 60-я гады. Ніхто не можа гарантаваць, што не ўзнікнуць новыя міфы, напрыклад, «міф аб перабудове». І ўсё-такі савецкі кінематограф як адзіная міфалагічная структура застаўся ў мінулым. Ён больш не існуе...

Андрэй ПЛАХАУ,
сакратар праўлення Саюза
кінематографістаў СССР.

У ДОМЕ—НІБЫ Ё МУЗЕІ

Уздзеншчына — маляўнічы куток Беларусі. На яе тэрыторыі шмат лясоў. Тут можна знайсці рэдкае дрэва, кветкі, якіх няма ў іншых мясцінах. Тут бярэ пачатак рака Нёман, пра якую складзены песні. А яшчэ над Нёманам жывуць працавітыя людзі, якія ўмеюць у вольную хвіліну павесяліцца, карысна правесці час.

Нядаўна мне давялося пазнаёміцца з адной сям'ёй у вёсцы Нёман — Мікалаем і Лідзіяй Цыбульскімі. Дом іх, а таксама невялікая ласня ўпрыгожаны шматлікімі ліштвямі.

Калі мы завіталі ў іх дом, гаспадары займаліся сваёй справай: схіліўшыся над калаўротам, Лідзія Міхайлаўна прала, Мікалай Канстанцінавіч штосьці майстраваў.

— Цяпер мы з жонкай на заслужаным адпачынку, — гаворыць гаспадар. — У свой час я выкладаў урокі працы і чарчэнне ў Нёманскай сярэдняй школе. Выраслі, пайшлі ў самастойнае жыццё дзеці. Сын Мікалай — ваеннаслужачы, Леанід працуе інжынерам па тэхніцы бяспекі ў мясцовым калгасе «Нёман», а маладшая Таццяна спявае ў тэатры оперы і балета ў Мінску. У кожнага з іх свае справы і клопаты. Параўнаўча рэдка збіраемся разам. І толькі летам, калі прыязджаюць да нас усе ўнукі, у доме становіцца весела. Цяпер жа, каб не сумаваць, мы знаходзім для сябе захапляючую справу. Паверце: і час праходзіць значна хут-

чай, і атрымліваем ад сваіх заняткаў вялікую асалоду.

У свой час М. Цыбульскі прывіваў вучням любоў да працы. Многія яго выхаванцы сталі добрымі рабочымі, будаўнікамі, якімі можа ганарыцца настаўнік. І вось цяпер, будучы на пенсіі, ён па-ранейшаму не развітваецца з рубанкам, нажоўкай, лобзікам, прыборам для выпальвання па дрэву. «Са звычайнай дошкі вырабіць такое, што ў мэблевым магазіне падобнага не ўбачыш», — гавораць аднавяскоўцы. У доме зроблены ім і прыгожа аформлены табурэткі, сталы, кніжная шафа. Малое кравявіды цудоўных куткоў Наднямоння. А яшчэ вельмі падабаецца Мікалаю Канстанцінавічу са знойдзеных у лесе ласіных рагоў вырабляць дэкаратыўныя вешалкі для адзення.

— Пахвалюся і я сваімі вырабамі, — гаворыць гаспадыня дома Лідзія Міхайлаўна.

Адарваўшыся на некалькі хвілін ад калаўрота, яна паказвае вытканыя сваімі рукамі абрусы, ручнікі, шалікі, кофты. Вырабы ўпрыгожаны беларускім арнамантам. Многія з іх дэманстраваліся на выстаўках народнай творчасці, што праводзіліся ў мясцовым калгасе «Нёман» і ў раёне.

Міхаіл БУЛАТ.

НА ЗДЫМКАХ: Лідзія і Мікалай ЦЫБУЛЬСКІЯ.

У ВАШУ КАЛЕКЦІЮ

ВЯЛІКАМУ ПАЭТУ РАСІІ

Пушкінская тэма ў філатэліі — адна з самых папулярных у нашай краіне. Больш дваццаці марак і блокаў прысвяціла А. Пушкіну паштовае ведамства нашай краіны. Першыя з іх выйшлі да 100-годдзя з дня гібелі паэта ў дні Усеагульнай пушкінскай выстаўкі ў Маскве ў 1937 годзе. Філатэлістычная Пушкініяна — гэта не толькі маркі, але і мастацкія канверты, выдадзеныя ў гонар паэта, з адлюстраваннем помнікаў Пушкіну, пушкінскіх мясцін, і розныя паштовыя штэмпелі ў гонар юбілею, у памяць тых мясцін, дзе пабываў паэт. У савецкай філатэлістычнай Пушкініяне ёсць і беларускія матывы. Гэта спецыяльны штэмпель, які прымяняўся ў Гомелі ў 1962 годзе ў дні памяці (125 гадоў з дня смерці А. Пушкіна), гэты мастацкі канверт з адлюстраваннем будынка Брэсцкага педінстытута імя А. Пушкіна. Усе гэтыя выпускі вядомы савецкім калекцыянерам. Але існуе Пушкініяна і ў замежнай філатэліі. Аб гэтых марках ведае далёка не кожны філатэліст.

Замежную філатэлістычную Пушкініяну адкрывае марка Румыніі, выдадзеная ў 1947 годзе. На ёй рэпрадуцыраваны фрагмент карціны В. Трапініна, якая з'яўляецца адным з самых папулярных прыжыццёвых адлюстраванняў паэта. Широка адзначалася за мяжой у 1949 годзе 150-годдзе з дня нараджэння Пушкіна. Юбілейныя выпускі тады з'явіліся ў Румыніі, Чэхаславакіі, Венгрыі. Акрамя маркі, пошта Венгрыі выдала блок з арыгінальнай маркай. Да юбілею былі выдадзены таксама спецыяльныя канверты, прымяняліся арыгінальныя пушкінскія штэмпелі. Ці-

кавая марка Чэхаславакіі. Яе аўтар мастак К. Сволінскі скарыстаў аўтапартрэт паэта, створаны ў 1828 годзе.

Пошта Польшчы выпусціла ў час мясячніка польска-савецкай дружбы мініяцюру, на якой — два вялікія славянскія паэты Пушкін і Міцкевіч. Мастак паказаў іх у Пецярбургу, дзе яны неаднаразова сустраліся.

У 1959 годзе ў Будапешце адбылася выстаўка савецкіх паштовых марак. Гэтай падзеі пошта Венгрыі прысвяціла серыю марак. На адной з іх паказаны фрагмент устаноўленага ў Ленінградзе на плошчы

Мастацтваў каля Рускага музея помніка А. Пушкіну работы народнага мастака СССР М. Анікушына.

У пачатку 70-х гадоў пушкінская тэма з'явілася на марках маладых краін Афрыкі. У 1972 годзе пошта рэспублікі Сенегал выпусціла ў абарачэнне мініяцюру з партрэта Пушкіна па карціне А. Кіпрэнскага. Такі самы партрэт на марцы Мадагаскара (ён быў напісаны

мастаком у 1827 годзе па заказе Дэльвіга).

Вельмі цікавы пушкінскі выпуск ажыццявіла пошта Гвінеі ў 1977 годзе. На марцы адлюстраваны помнік Пушкіну ў Маскве, выкананы М. Анікушыным, і прысвечана гэта мініяцюра 60-годдзю Вялікага Кастрычніка.

У калекцыі марак пра вялікага паэта дастойнае месца займае раздзел «Пушкін і музыка». Незвычайны філатэлістычны «лёт» оперы «Барыс Гадунюў». Гэтай шэдэўру музычнай культуры, бессмяротнаму твору Пушкіна і Мусаргскага прысвечаны маркі Балгарыі, Румыніі, Нікарагуа, паштовая картка Польшчы.

Балгарская марка адлюстравала ў ролі Барыса Гадунова славутага опернага спевака М. Гяурава, на румынскай марцы — спявак Г. Фалеску таксама ў ролі Гадунова, і, нарэшце, марка Нікарагуа, дзе мы бачым героя трагедыі Пушкіна Гадунова, ролю якога выконвае Ф. Шаляпін.

Сюжэтамі паштовых марак Польшчы і Венгрыі сталі ілюстрацыі да «Казкі пра рыбака і рыбку», на шасці марках ГДР — ілюстрацыі да «Казкі аб мёртвай царэўне».

Ёсць паштовыя выпускі, якія ілюструюць і іншыя творы паэта. У горадзе Гале (ГДР) у 1961 годзе адкрыты Пушкінскі дом. Адзначаючы памятыя даты ў гісторыі гэтага дома, пошта ГДР выдала тры мастацкія карткі, якія ілюструюць «Капітанскую дачку», «Станцыянага даглядчыка» і «Казку пра залатога пуніка».

Пушкініяна адлюстравана і ў іншых паштовых выпусках за мяжой, якія расказалі пра вялікага паэта Расіі.

Леў КОЛАСАУ.

ВЫПІСВАЙЦЕ ГАЗЕТУ «ГОЛАС РАДЗІМЫ»

Паважаныя чытачы! Калі і ў далейшым вы жадаеце рэгулярна атрымліваць інфармацыю пра жыццё Савецкай Беларусі, важныя палітычныя і культурныя падзеі ў рэспубліцы, пра развіццё яе эканомікі, культуры, надышоў час аформіць падпіску на «Голас Радзімы» на 1990 год.

Суайчыннікі, хто жыве ў капіталістычных краінах і краінах, што сталі на шлях развіцця, могуць зрабіць гэта праз магазіны і фірмы, якія супрацоўнічаюць з «Міжнароднай кнігай» і Цэнтральным агенствам замежных выданняў.

У сацыялістычных краінах аформіць падпіску можна ў пунктах падпіскі ці ў паштовых аддзяленнях па месцу жыхарства.

У Савецкім Саюзе выпісаць «Голас Радзімы» можна ў любым аддзяленні «Саюздруку».

Наш падпісны індэкс у рэспубліканскім і ўсеагульным каталогах падпіскі — 63854, цана на год (для Савецкага Саюза) — 2 рублі.

ВАС ШУКАЮЦЬ СВАЯКІ І ЧАКАЮЦЬ

Шукаюцца сваякі Міцкевіч (Бараноўскай) Вольгі Фаўстаўны. Яна нарадзілася прыкладна ў 1890—1895 годзе. Выйшла замуж за Міцкевіча (магчыма, Мацковіча) Міхаіла і разам з ім да 1917 года выехала ў ЗША з вёскі Станькава Дзяржынскага раёна Мінскай вобласці. У Вольгі і Міхаіла было шэсць дачок — Алена, Ганна, Франца, Марыя, Аляксандра, Вольга. Міцкевіч падтрымліваў пераліску з сястрой у Беларусі. Апошні вядомы адрас сям'і Міцкевіч: 250 А. Кінгстан авеню, Бруклін, Нью-Йорк.

дом 6, кв. 105. БАРАНОЎСКАМУ Уладзіміру Уладзіміравічу.

Шукаецца сям'я Веняміна Герцылівіча Краўчына, які ў выехаў у ЗША прыкладна ў 1914—1920 годзе з беларускага горада Шклова. Яго сям'я — Дора, Бі, Сэм і Элі. Жылі па адрасу: 1232-54 стрыт, Бруклін, Нью-Йорк.

Іх шукаюць дачка і ўнукі Краўчына Залмана Герцылівіча — старэйшага брата В. Краўчына.

Просім усіх, каму што-небудзь вядома пра лёс названых асоб або іх сваякоў у ЗША, паведаміць пра гэта ў рэдакцыю або пляменніку Вольгі Міцкевіч па адрасу:

БССР, 220092, г. Мінск, вул. Дуніна-Марцінкевіча,

БССР, 220094, г. Мінск, праспект Ракасоўскага, дом 12, корпус 1, кв. 519-КРАЎЧЫНАЙ Сары Залманаўне.

«КАМЕРАТА» Ё РЫЗЕ

Упершыню беларускія выканаўцы трапілі ў праграму аднаго з найбольш прэстыжных джаз-фестываляў краіны — XIV Інтэрнацыянальнага фестывалю «Рытмы лета», канцэрты якога прайшлі ў Рызе. Мінскі ансамбль «Камерата» пад кіраўніцтвам А. Шыкунова — адзіны, наколькі вядома, калектыў краіны, які слявае джаз а капэла, паказаў рыжанам абноўленую праграму. Яна складалася як з твораў класікі джаза, так і з апрацовак п'ес сучаснага, нават авангарднага рэпертуару. Арганічна ўвайшлі ў праграму «Камераты» і творы канцэртмайстра і піяніста А. Пыталева. Пра тое, што выступленне мінчан спадабалася, сведчыць факт запрашэння «Камераты» на канцэрты ў Латвійскую філармонію восенню гэтага года.

Ч. КАСІНЬШ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.